

กลวิธีการแต่งเรื่องสั้นของไพฑูรย์ ัญญา

กลวิธีการแต่ง คือวิธีการซึ่งแสดงให้เห็นความสามารถในการเล่าเรื่องของนักเขียน เช่น การตั้งชื่อเรื่อง การวางโครงเรื่อง การนำเสนอแก่นเรื่อง การดำเนินเรื่อง การสร้างตัวละคร จากและบรรยากาศ กุหลาบ มัลลิกะมาส ได้อธิบายว่า กลวิธีในการแต่งคือ กลวิธีในการแต่งเรื่องซึ่งแสดงฝีมือ ความสามารถของผู้แต่งที่ควรจะรวบรัดตอนใดและขยายความตอนใด เมื่อใดควรปิดไว้เป็นความลับ เพื่อก่อให้เกิดความสนใจมากยิ่งขึ้น เมื่อใดควรเปิดเผย เปิดเรื่องให้นำประทับใจได้อย่างไร ปิดอย่างไรให้นำสนใจสร้างตัวละครอย่างไรให้สมจริง กล่าวได้ว่าเป็นเทคนิคทั้งหมดของนักเขียน หรือคือการนำเสนองานเขียนเรื่องนั้นโดยตรงนั่นเอง (กุหลาบ มัลลิกะมาส, 2517 : 184 อ้างถึงใน สุดารัตน์ เสรีวัฒน์, 2528 : 15)

กลวิธีการแต่ง มีความสำคัญมาก เพราะเรื่องสั้นจะเป็นที่ประทับใจของผู้อ่านได้ ก็ต่อเมื่อผู้แต่งใช้กลวิธีหรือเทคนิคในการนำเสนอเรื่องที่น่าสนใจ เกิดจินตภาพเมื่อได้อ่าน และให้แนวคิด นำติดตาม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกลวิธีการแต่งทั้งสิ้น

ไพฑูรย์ ัญญา เป็นนักเขียนเรื่องสั้นแนวใหม่ที่มีชั้นเชิงการแต่งเรื่องสั้นที่แตกต่างไปจากนักเขียนคนอื่นๆ และได้สอดแทรกแนวคิดที่มีต่อชีวิตและสังคมชนบทไว้ในเรื่องสั้นได้อย่างผสมกลมกลืน ทำให้เรื่องสั้นเหล่านั้นมีคุณค่า สามารถดึงดูดใจผู้อ่านให้ติดตามอ่าน บทนี้จะศึกษาวิธีการแต่งเรื่องสั้นของไพฑูรย์ ัญญา ในหัวข้อต่อไปนี้

1. การตั้งชื่อเรื่อง
2. การวางโครงเรื่องและการดำเนินเรื่อง
3. แก่นเรื่อง
4. ตัวละคร
5. บทสนทนา
6. จากหรือบรรยากาศ

การตั้งชื่อเรื่อง

การตั้งชื่อเรื่องสั้นผู้แต่งสามารถกำหนดขึ้นจากชื่อตัวละครเอก ลักษณะ พฤติกรรม ของตัวละคร สถานที่ หรือเหตุการณ์สำคัญๆ ในเรื่อง เพื่อให้ผู้อ่านสนใจใคร่อ่าน การตั้งชื่อเรื่อง เป็นส่วนสำคัญมากส่วนหนึ่งที่สามารถดึงดูดใจผู้อ่าน (สมบัติ จำปาเงิน และ สำเนียง มณีกาญจน์, 2531 : 119)

ไพฑูริย์ รัชญา ใช้กลวิธีการตั้งชื่อเรื่องเรื่องสั้น 5 วิธี ดังนี้

1. การตั้งชื่อเรื่องตามตัวละครเอกและสิ่งทีกระทบต่อตัวละครเอก

ตัวละครเอกเป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญมากกว่าตัวละครตัวอื่นๆ ในเรื่อง เป็นตัวละครที่ผู้อ่านรู้จักดีและระลึกได้ทันทีเมื่อพูดถึง การตั้งชื่อเรื่องแบบนี้เป็นกลวิธีที่ดึงดูด ความสนใจของผู้อ่าน แต่ไพฑูริย์ รัชญา ใช้วิธีนี้น้อยมาก เช่น เรื่องสีนาง นกเขาไฟ เป็นต้น ดังตัวอย่าง

เรื่อง สีนาง สีนางเป็นชื่อของตัวละครเอกที่เป็นผู้หญิงและถูกผู้ชายหลอกหลวง จนเสียตัว และด้วยความเปราะบาง อ่อนต่อโลกของเธอ ทำให้เธอเศร้าโศกเสียใจ ผิดหวัง หมกมุ่น ไม่ร่าเริงแจ่มใส เหมือนสีนางซึ่งเป็นตุ๊กตาผู้หญิงที่ช่างปั้นขึ้นมาเป็นเครื่องปั้น ดินเผาที่เปราะบาง เมื่อช่างปั้นทำตกแตกก็ยากที่จะนำมาต่อติดเข้ากันได้ดังเดิม ดังนั้นสีนาง ที่เป็นสิ่งของกับสีนางที่เป็นชื่อคนจึงมีบทบาทสำคัญควบคู่กันไป ช่วยให้ผู้อ่านเปรียบเทียบ ได้และนึกภาพออกอย่างชัดเจน ดังตัวอย่าง

... แกงจำได้มั๊ย ชื่อนี้แกเป็นคนตั้งให้อย่างไรละ แกบอกว่า ฉันปั้นสีนางได้ สวยมาก มันเหมือนเด็กผู้หญิงตัวเล็กๆ บริสุทธีไร้เคียงสาแต่ฉันไม่ค่อยแน่ใจ เลย ฉันปั้นสีนางได้ดีจริงหรือ ไม่ห rokok...ฉันทำให้สีนางแตกไปหลายตัวแล้ว สีนางแตกไปแล้วจริงๆนะ แต่...ก็ช่างเถอะฉันยอมรับผิด ฉันไม่รู้หรอกว่าจะ ทำอย่างไรดี ขอให้แกช่วยดูแลสีนางแทนฉันบ้างนะ อย่าให้มันคิดสั้นอีกเลย....

("สีนาง" : 31)

ตัวอย่างนี้ บอกถึงความเสียใจและความคิดคำนึงของผู้เป็นพ่อที่ส่งสารลูกสาวและ ผิดหวังไปพร้อมๆ กัน เขารำพึงถึงคำพูดของภรรยาที่บอกว่าเขาปั้นตุ๊กตา "สีนาง" ได้สวยงาม

แต่เขากลับคิดถึงसानางที่เป็นคนมีชีวิตอยู่คือลูกสาวของเขา เขาไม่สามารถปั้นเธอได้สวย และแข็งแรงได้จึงบอกว่า "ไม่จริงหรือเขาทำसानางแตกไปหลายตัวแล้ว ตอนนี้เป็นตอนที่บอกความรู้สึกและให้ข้อคิดแก่ผู้อ่านอย่างลึกซึ้งมากตอนหนึ่ง อีกตอนหนึ่งที่บอกให้รู้ถึงความแตกสลายของความบริสุทธิ์และเป็นความสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ของลูกผู้หญิงดังตัวอย่างนี้

"นี่แหละ เห็นมั๊ย ไอ้คนนี่แหละที่ลูกสาวของมันท้องไม่มีพ่อ" ช่างปั้นได้อินเสียงมันพูดชัดเจน "คนอาไร...ดักดานเสียจนไม่รู้ว่าลูกสาวตัวเองเหลวแหลก แก่ไหน"

"อืมม... จริงนั่นแหละ เด็กสาวๆ ทุกวันนี้ปากกลัวเหลือเกินตัวเล็กตัวน้อย วิกบผู้ชาย พลาดทำขึ้นมาก็คิดฆ่าตัวตาย ความจริงทำทางมันดูเรียบร้อยดีนี้ แต่โหงกลับเป็นอย่างนี้ก็ไม่รู้"

"แต่ข้าว่ามันถูกหลอกมากกว่า มันยังเด็กนี่ ยังอ่อนโลก"

"อิพวกตอแหล" ช่างปั้นตะโกนอย่างลึมตัว และราวกับเสียสติไปชั่วขณะ เขาพุ่งเข้าไปผลักชั้นวางตุ๊กตาสุดแรง เสียงล้มครืนดังสนั่น ตุ๊กตาทั้งหมดร่วงลงมาแตกกระจาย

("सानาง" : 34-35)

ตัวอย่างที่ยกมานี้แสดงให้เห็นว่าसानางเป็นตัวละครเอกที่มีบทบาทสำคัญตลอดเรื่องการเอาसानางมาเป็นชื่อเรื่องจึงนับว่าเหมาะสมและช่วยดึงดูดใจผู้อ่าน

เรื่อง *นกเขาไฟ* นกเขาไฟเป็นสัตว์ปีกที่ส่งผลกระทบต่อตัวละคร คือ นกเขาไฟ เป็นเสนียดจัญไร ที่ชาวบ้านเชื่อว่า นกเขาไฟทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างในบ้านต้องวิบัติฉิบหาย เช่น ตัวอย่างตอนหนึ่งว่า

"เพราะแกนั่นแหละ... แกที่เดียวที่ทำให้เรื่องมันร้ายแรงถึงเพียงนี้ แกรับปากกับแม่เดี๋ยวนี้นะ...รับปากว่าจะเอานกจิ้งไรนั้นไปให้พ้นจากรั้วบ้านเสียที ก่อนที่หมูของแม่อีกตัวมันจะตาย" แม่พูดพลาง เข้าจับไหล่ผมเขย่าวราวกับเร่งให้คำตอบที่ต้องการหลุดกระเด็นออกมาในบัดนั้น

("นกเขาไฟ" : 138)

ตัวอย่างนี้ แสดงให้เห็นบทบาทของนกเขาไฟว่า เมื่อเริ่มเอนกเขาไฟเข้ามาเลี้ยงในบ้าน ก็เริ่มเกิดเหตุการณ์ร้ายต่างๆขึ้น คือ เริ่มจากหมูในเล้าเริ่มป่วยตายไปที่ละตัวจนเกือบหมดเล้า ต่อมาแม่ก็ป่วย และ "ผม" ก็ฝันร้าย ฝันเห็นนกยักษ์บินมาเกาะหลังคาบ้าน โจรเจียวเอาคนรักของ "ผม" ไปและเหตุการณ์ต่อมาคือมาลัยคนรักของ "ผม" ก็ล้มป่วยลง เหตุการณ์ต่างๆ เหล่านี้ ชาวบ้านเชื่อว่าเกิดจากนกเขาไฟทั้งสิ้น ดังตัวอย่างตอนหนึ่งว่า

"ก็จะอะไรเสียอีกละ... ลูกชายตัวดีของแกนั่นแหละ...มันเอนกเขาไฟมาไว้ในบ้านอย่างนี้ มันกำลังทำให้แกเจ็บหายรู้รีเปล่านกเขาไฟนะ เขาให้เลี้ยงกันเสียเมื่อไหร่ มันตัวอุบาทว์จริงไรนะรู้ไว้ด้วย ใครเอาเข้ามาไว้ในบ้านรังแต่จะวิบัติเจ็บหาย ซ้อมันก็บอกอยู่แล้วไฟชดๆ แกรู้มั๊ย" ลุงชี้แจงอย่างฉุนเคือง

ผมกับแม่ตาก้างตะลึงงัน ผมไม่คิดมาก่อนเลยว่าจะได้ยินคำกล่าวหาอันร้ายแรงกับนกที่ผมรักอย่างนี้ ผมไม่อยากจะเชื่อ ลุงหันไปบอกแม่อีกว่าที่หมูของแม่ได้ป่วยตายก็เพราะนกเขาไฟตัวนี้แหละเป็นต้นเหตุ หากไม่เอามันไปให้พันบ้านหมูอีกตัวที่เหลือก็คงไม่แคล้วเช่นกัน...

(“นกเขาไฟ” : 145)

จะเห็นได้ว่า ไพฑูรย์ ัญญา กำหนดให้ "ผม" เป็นตัวละครเอกที่ลุงและคนอื่นๆ มองว่าได้รับผลกระทบจากนกเขาไฟ ซึ่งถือกันว่าเป็นสัตว์ที่อุบาทว์จริงๆ ทำให้เกิดความวิตวิ่นวายตลอดเรื่อง

2. ตั้งชื่อเรื่องตามปมปริศนาในเรื่อง

ปมปริศนาคือปมปัญหาในเรื่องที่ผู้แต่งสร้างขึ้นเพื่อดึงดูดความสนใจใคร่รู้ของผู้อ่าน เรื่องสั้นของไพฑูรย์ ัญญา ที่นำเอาปมปริศนาที่ผู้อ่านต้องขบคิดชวนให้ตื่นเต้น มาตั้งชื่อเรื่องได้แก่ เรื่องสั้นเรื่อง เมื่อคืนมีคนออกไปข้างนอก ทางโคลน โบกบินไปจากวัยเขาว์ โรคติดต่อ ผู้ประทุษร้าย และประตูบานที่ปิดไว้ เป็นต้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่อง เมื่อคืนมีคนออกไปข้างนอก ปมปริศนาคือ ใครออกไปข้างนอก และไปทำอะไร เรื่องนี้กล่าวถึงเด็กหนุ่มซึ่งอยู่ในวัยเรียน เขามีสายเลือดทหาร เพราะพ่อเป็นทหาร ขณะนั้นเป็นเวลาที่บ้านเมืองเกิดสงคราม ทุกคนต่างหลบภัยเข้าบ้าน ข้างนอกมีเสียงเครื่องบินรดถึง ทหารเต็มไปหมด การประกาศรับอาสาสมัครร่วมสงคราม การชม วิ.ดี.โอ.

หนังสงครามเห็นการสู้รบ เขาจึงอยากออกสู้รบบ้าง ยิ่งเห็นภาพถ่ายของพ่ออยู่ในชุดทหารเต็มยศ ยิ่งกระตุ้นให้เขาอยากออกไปสู้รบ ไพฑูรย์ รัญญา ใช้บทสนทนาระหว่างข้าพเจ้า ผู้เล่ากับ ภรรยา แสดงปมปริศนาที่รูปถ่ายหายไปพร้อมกับหลานชายของเขา ตัวอย่างบทสนทนาที่ แสดงปมปริศนา

"คุณเอารูปถ่ายนั้นไปเก็บหรือเปล่า" เธอเอ่ยถามอย่างร้อนรนทันทีที่เห็นหน้า

"รูปถ่าย" ข้าพเจ้าแปลกใจ "เธอหมายถึงรูปถ่ายอะไรหรือ"

"ก็รูปน้องชายของคุณไงล่ะ ก็มันเคยอยู่ในตู้โชว์นี่นา แต่ตอนนี้มันหายไปแล้ว" เธอบอกพร้อมกับชี้มือไปยังตู้โชว์ จริงอย่างที่เธอว่า ข้าพเจ้าไม่เห็น รูปถ่ายของน้องชายเหมือนที่เคย

"ฉันไม่ได้เอาไป" ข้าพเจ้าบอก

"งั้นมันหายไปไหน"

(“เมื่อคืนมีคนออกไปข้างนอก” : 121)

ปมปริศนาคือ ใครเป็นคนเอารูปถ่ายไป เอาไปทำไม และหลานชายที่ออกไปยัง ไม่กลับ เขาหายไปไหน ทำไมยังไม่กลับ ทุกอย่างเป็นปริศนาทั้งสิ้น

"คุณคิดว่าหลายชายของคุณจะไปที่นั่นมั๊ย" เธอถามขึ้นอีก ข้าพเจ้ารู้สึกร้อนใจ ขึ้นมาทันที "ไม่หรอก เขาจะต้องไม่ไป เขารู้ดีนี่นาว่าสิ่งที่เขาควรทำคืออะไร บางที... เขาอาจออกไปดูหนังสือกับเพื่อนสนิทก็ได้"

เสียงจากหน่วยรถโฆษณาเคลื่อนที่แล่นผ่านหน้าบ้านไป ข้าพเจ้าได้ยินเสียง ประกาศเชิญชวนให้ทุกคนออกจากบ้านเพื่อชุมนุมประท้วงที่หน้าศาลากลาง สลับกับเสียงเพลงปลุกใจเป็นระยะ ภรรยาหันมาทางข้าพเจ้า คล้ายจะเอ่ยอะไร ออกมาสักอย่าง...

(เรื่องเดิม : 123)

ตัวอย่างตอนนี้ บรรยายให้เห็นว่าทั้ง "ภรรยา" และ "ข้าพเจ้า" ก็เริ่มร้อนใจว่า หลานชายที่ออกไปนั้น ไปร่วมประท้วงด้วยหรือเปล่า แล้วเขาหายไปไหน ไพฑูรย์เล่าเรื่อง ต่อไปว่า

เช้าวันต่อมา

ภรรยาของข้าพเจ้ายืนหน้าซื่ออยู่ตรงประตูห้อง เธอบอกให้ข้าพเจ้ารีบไปดูที่ห้องของหลายชาย

กล่อง วิ.ดี.โอ.หนังสงครามยังทิ้งเกลื่อนไว้บนพื้น ข้าวของและเสื้อผ้าในตู้มีรอยถูกรื้อค้นกระจาย วิทยุที่หัวเตียงยังเปิดทิ้งไว้ และที่ตรงนั้นข้าพเจ้าไม่เห็นรูปถ่ายของน้องชายเสียแล้ว

วิทยุยังคงรายงานข่าวการสู้รบที่ยังดำเนินไปอย่างรุนแรงตามด้วยการประกาศรับสมัครเด็กหนุ่ม เข้าฝึกอาวุธตั้งห้าชาก

ข้าพเจ้าเดินไปปิดวิทยุ

(“เมื่อคืนมีคนออกไปข้างนอก” : 131)

ตัวอย่างข้างต้น จะเห็นว่าผู้แต่งตั้งชื่อเรื่องตามปมปริศนาในเรื่อง คือ ปริศนาว่าใครที่ออกไปข้างนอก แล้วผู้แต่งได้คลี่คลายปมปริศนาเป็นนัยๆ ว่า ผู้ที่ออกไปข้างนอกคือ หลานชายที่ชอบดูหนังสงคราม คุณิตยสารที่เกี่ยวข้องกับอาวุธยุทธโศปกรณ์ บรรยากาศและสถานการณ์ช่วยกระตุ้นให้เขาออกไปข้างนอกเพื่อเข้าสู่สมรภูมิ

เรื่อง *ประตูบานที่ปิดไว้* ชื่อเรื่องเป็นปมปริศนา มีความหมายชวนให้คิด โดยผู้อ่านบางคนอาจคิดไปว่า ประตูบานที่ปิดไว้ต้องมีความลับอยู่ภายในห้องนั้นแน่นอน เฉลยของปริศนา “ประตูบานที่ปิดไว้” คือผู้หญิงคนหนึ่งที่มีความในใจ เกิดความอับอายไม่ยอมพบผู้คน เก็บตัวเองอยู่แต่ในห้องไม่ออกไปพบปะใครๆ ให้มีเรื่องระคายใจอีก เธอเก็บตัวอยู่กับความขมขื่น แล้วจู่ๆ เมื่อประตูถูกเปิดออก ความอดทนอดอดกลั้นทั้งหมดก็ระเบิดออกมาเป็นความโกรธ เกลียด ดังตัวอย่างตอนหนึ่งว่า

ฉันตกใจแน่นอนแล้วว่า จะไม่ออกไปจากห้องเช่าอีกในระหว่างนี้ หากไม่มีสาเหตุจำเป็น แม้ว่าการกักขังตัวเองอยู่ในห้องแคบๆ จะทำให้อึดอัดอยู่บ้าง แต่ก็คงดีกว่าที่จะออกไปได้ยินเรื่องราวเลวร้ายจากปากของใครต่อใครอีก ปิดประตูบ้านให้มิดชิดและอยู่คนเดียวเงียบๆ เป็นสิ่งที่ฉันกระทำอยู่เป็นนิจ ดูเหมือนว่าสามปีที่ผ่านมามีฉันไม่เคยออกไปไหนจากห้องพักชั่วข้ามวันสักครั้งเดียว

(“ประตูบานที่ปิดไว้” : 13)

เรื่อง ทางโคลน เป็นเรื่องที่แสดงข้อคิด และปมปริศนาให้ผู้อ่านได้ขบคิดเพื่อให้เรื่องน่าสนใจยิ่งขึ้น ปมปริศนาในเรื่องคือ คำพูดของชายชราที่ชอบพูดบ่อยครั้งว่า "ก็ไอ้หนูมันยังเด็กอยู่นี่นา" และชื่อเรื่องว่า "ทางโคลน" เรื่องนี้กล่าวถึงชายชราที่คอยรับส่งหลานชายไปกลับระหว่างบ้านกับโรงเรียน และทุกครั้งที่มารับ ต้องมาก่อนเวลาเลิกเรียนและรับหลานกลับไปก่อนเสมอ ไพฑูรย์ ได้บรรยายไว้ในตอนหนึ่งว่า ทุกครั้งที่พ่อเฒ่าจูมมือหลานชายวัยห้าขวบของแกเดินเสียงออกจากห้องเรียน แกจะพูดว่า "ก็ไอ้หนูมันยังเด็กอยู่นี่นา เด็กๆ มันก็ต้องการเวลาบ้างนั่นแหละ ("ทางโคลน" : 45)

ตัวอย่างข้างต้น แสดงข้อคิดเกี่ยวกับเด็กเล็กๆ ที่ยังต้องการความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่เสมอ และคนชรามักจะเป็นห่วงเด็กๆ เพราะคิดว่าเด็กยังช่วยตัวเองไม่ได้ นอกจากนี้ยังมีอีกหลายตอนที่ไพฑูรย์ ได้แสดงข้อคิดไว้ ดังตัวอย่างจากบทสนทนาของครูและผู้เฒ่า

"ปล่อยให้เด็กๆ ดูแลตัวเองเถอะพ่อเฒ่า" ผมได้ยินครูเวรคนหนึ่งลงไปบอกแก "เด็กๆ จะต้องเรียนรู้เรื่องความเป็นระเบียบวินัย เขาจะคอยดูตัวอย่างจากเด็กรุ่นพี่ และทำให้เหมือนพวกนั้น"

"ไม่เหมือนหรือครู" พ่อเฒ่ารีบโต้ทันควัน สีหน้าและน้ำเสียงเขาจริงใจจริงจังจนน่ากลัว "ก็ไอ้พวกนี้มันยังเด็กอยู่นี่นา เด็กๆ นะมันไม่ได้เก่งไปหมดนั่นหรอก เขายังไม่รู้เลยว่าตัวเองควรจะยืนตรงไหน ดูซิ...นี่ เห็นมั๊ยเจ้าตัวน้อยนั่นมันออกมายืนได้อยู่หน้าแถวแล้ว" แกพูดพลางกู่ลี้กู่จ้อเข้าไปดันร่างของเด็กชายคนนั้นให้เข้าที่เข้าทาง

ข้อความจากตัวอย่างว่า "ปล่อยให้เด็กๆ ดูแลตัวเองเถอะพ่อเฒ่า" แสดงให้เห็นว่าครูต้องการให้เด็กช่วยตัวเอง ส่วนพ่อเฒ่านั้นก็กลับคิดว่าเด็กยังเล็กอยู่ต้องการความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่อยู่มาก ซึ่งเป็นความรู้สึกปกติของคนชราทุกคนที่ห่วงใยลูกหลานของตน ไพฑูรย์ ัญญา ได้แสดงให้เห็นถึงแนวคิดเกี่ยวกับความห่วงใยของคนชราที่มีต่อเด็กน้อยไว้อย่างชัดเจน ดังตัวอย่าง

ชายชราเดินโงนเงนอยู่กลางลำน้ำลึกเลยหัวเข่า ร่างนั้นงอแงและโน้มไปข้างหน้าเหมือนข้าวอุ้มรวง มือทั้งสองกางออกและแกว่งไปมาเป็นการช่วยพยุงตัว ขณะที่ยังคงหิ้วกระเป๋าทันที และปีนโตไ้วังเดิม เนื้อร่างของพ่อเฒ่า มี

ร่างของพ่อหนูน้อยนั่งกางขาคร่อมคอของแกไว้อย่างหมั่นๆ เจ้าหนูโอบศีรษะของชายชราไว้แน่น พ่อเฒ่าเคลื่อนไปข้างหน้าอย่างช้าๆ และดูตุ๊กตทุเลเหลือเกิน น้ำโคลนสีขุ่นไล่ตามหลังไปเป็นทางเมื่อแยกเท้าสลับข้าง

("ทางโคลน" : 47-51)

ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้แต่งเริ่มคลี่คลายปมปริศนาและข้อคิด เพราะผู้อ่านอาจจะสงสัยเหมือนที่ครูในเรื่องสงสัยว่า ทำไมพ่อเฒ่าจึงต้องไปคอยรับหลานชายที่โรงเรียน คอยเป็นห่วงเป็นใย ตอนนี่เฉลยว่าเพราะโรงเรียนและบ้านของเด็กนั้นห่างไกลกันมาก หนทางเป็นแอ่งน้ำกว้างใหญ่ หรือเป็นทางโคลน เด็กเล็กๆ ไม่อาจจะข้ามไปได้ พ่อเฒ่าจึงบอกว่า "ก็ไอ้หนูมันยังเด็กอยู่นี่นา" พ่อเฒ่าจึงต้องดูแลปกป้องให้หลานรอดพ้นจากเส้นทางสกปรกหรือสิ่งเลวร้ายต่างๆ นั่นเอง

การตั้งชื่อเรื่องตามปมปริศนาของเรื่อง ช่วยดึงดูดให้ผู้อ่านติดตามอ่านเพื่อจะได้ทราบคำตอบของปริศนา เป็นความสามารถของผู้แต่งที่สร้างสิ่งเร้าความสนใจของผู้อ่านได้

8. ตั้งชื่อเรื่องแบบแสดงคติข้อคิดหรือความเห็น

การตั้งชื่อเรื่องแบบนี้เป็นการสรุปเอาแก่นเรื่องที่เป็นคติเตือนใจ ข้อคิดเห็นมาเป็นชื่อเรื่อง ได้แก่ เรื่องสั้นเรื่องหิมพานต์ คือชีวิตและเลือดเนื้อ เพื่อนบุญ และใบหน้า สำเร็จรูป เป็นต้น ดังตัวอย่าง

เรื่อง คือชีวิตและเลือดเนื้อ เป็นเรื่องเกี่ยวกับผู้หญิงท้องแก่กับลูกสาวที่ถูกสามีทอดทิ้ง ต้องดิ้นรนต่อสู้ชีวิตอย่างยากแค้น วันหนึ่งลูกสาวจะเก็บไข่ไก่มาทอดเป็นอาหารแต่ปรากฏว่า ไข่ไก่ถูกสุนัขกินหมดแล้ว เธอจึงเอาไม้ไล่ตีสุนัขตัวนั้น แต่แล้วพบว่าสุนัขตัวนั้นมีลูกเล็กๆ อีกหลายตัวกำลังคุนหมอบอยู่ ให้ข้อคิดว่า สุนัขมันต้องกินอาหารเพื่อให้มีน้ำนม มีเรี่ยวแรงเลี้ยงลูกของมันเหมือนคนที่เป็นเพศแม่ทุกคนต้องมีความรักและรับผิดชอบลูกที่เป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของตัวเอง ทำทุกอย่างเพื่อลูก ไพฑูรย์ รัชญา เขียนบรรยายไว้ว่า

"หมากินไข่ไก่อีกแล้วแม่... มันกินหมดแล้ว" ลูกของนางเอ็ดอิงมาจากใต้ถุน มันไม่เกิดเรื่องแบบนี้มาหลายวันแล้ว แต่ถึงวันนี้ก็มีขึ้นอีกจนได้

อีกครั้งหนึ่งที่ทำให้นางเดือดดาลขึ้นปุดๆ ริมเบงอะงะลงมาคว่ำท่อนไม้ขนาด ซ้อมือมุ่งตรงไปยังเล้าไก่ทันที..

"มันหนีไปแล้ว มันเข้าไปได้กองไม้พื้นั้น" ลูกของนางซีไม้ซีมือโทวกเหวก นางล้มความอึ้งอ้ายไว้ชั่วขณะ ครึ่งวิ่งครึ่งเดินไป พร้อมด้วยไม้ที่เง้องำใน อึ้งมือ มาหยุดอยู่ที่หน้ากองไม้ นั่น...อยู่นั่นเองนั่งตัวดีมันหลบอยู่ในนั่นเอง... มีเสียงกรางหึ่งๆ ลอดช่องโพรงออกมา แล้วนางก็ได้เห็นสิ่งมีชีวิตเล็กๆ เคลื่อนไหวไปมาอึ้งอ้ายอยู่ใต้หว่างขาของนั่งตัวดี "ลูกหมา" นางร้องอย่างล้มตัว ภาพที่เห็นในโพรงทำให้ร่างของนางอ่อนล้าสิ้นแรง สิ่งมีชีวิตเล็กๆ นั้นมีอยู่ สามสี่ตัว ต่างเอาหัวคั่นท้องแม่ของมันอยู่ไปมา ปากก็กรางจืดจาดแม่ของมัน ขยับตัวอีกครั้งหนึ่งแล้วก็อมหัวแลบเลียลูกอยู่ไปมา

นางปล่อยไม้ที่กำลังเง้อดงำให้ร่วงผล็อย สำนักแห่งความเป็นเพศแม่ผู้ตัดสินใจมาจากส่วนลึก นางเข้าใจแล้วเดี๋ยวนี้เอง นางเข้าใจแล้วว่า ทำไมหมาซีเรื้อน ตัวนี้ต้องขโมยไข่ของนางแทบทุกวัน ความโกรธเกลียดทั้งหลายแหล่งที่สมรมอยู่ในจิตใจของนางปลาสนากรไปหมดสิ้น ในวินาทีนั้นเองความรู้สึกใหม่พวยพุ่งมา แทนที่ มันเป็นความรู้สึกที่อ่อนละมุนและเยือกเย็น แวบหนึ่งนางหวนความคิด เข้าหาตัวเองแล้ววกกลับไปยังหมาลูกอ่อนตัวนั้น...

("คือชีวิตและเลือดเนื้อ" : 83-85)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงสำนักของความเป็นแม่ที่ต้องรับผิดชอบทั้งต่อลูกสาวที่เติบโต อยู่ในปัจจุบัน ทั้งลูกน้อยที่จะล้มตามาตุโลกในอนาคต ดังนั้น จึงต้องดิ้นรนทุกวิถีทางเพื่อ "ชีวิตและเลือดเนื้อ"

เรื่อง ไบหน้าสำเร็จรูป ผู้แต่งให้ข้อคิดว่า คนมีหลายหน้า เปลี่ยนหน้าหลายๆ แบบ ตามยุคสมัย หน้ากับใจจึงไม่ตรงกัน หลอกหลวงกัน ซึ่งเรียกว่า สวมหน้ากากเข้าหากัน พึ่ง กวระวัง จะเห็นได้จากบทสนทนาของพนักงานขายกับตัวละครที่เรียกตัวเองว่า "ผม" ดังนี้

"เป็นไงคุณ" พนักงานขายถาม "นี่เป็นรุ่นพิเศษเหมือนกันนะ กำลังจะขาดตลาดพอดี มันปรับสีหน้าได้แปดร้อยยี่สิบสองสีหน้า เหมาะสำหรับพวกปัญญาชน หัวก้าวหน้า ถ้าคุณเป็นพวกเคลื่อนไหวทางการเมือง มันจะช่วยอำพรางให้รอดพ้นจากสันติบาล แม้แต่ ซี.ไอ.เอ. ก็ยังทำอะไรไม่ได้หรอก ผมว่าคุณเหมาะกับไบหน้าแบบนี้มากที่สุด ขอโทษ... คือผมว่าไบหน้าของคุณคล้ายๆ กับพวกฝ่ายซ้ายอะไรทำนองนั้น"

"เฮ้ยไม่นะ" ผมรีบปฏิเสธ "ผมไม่ได้เป็นพวกไหนทั้งนั้น หน้าผมอาจไม่เหมือนกับพวกนั้นมากกว่า คุณอย่าเพิ่งเข้าใจผิด"

"ถึงไม่ใช่ก็ไม่เป็นไร ใบหน้าของคุณมันเก่าเต็มที่ ผมรู้ว่าคุณกำลังเบื่อมัน รุ่นนี้แหละดีที่สุด รับประกันซ่อมฟรีสามปีเต็มๆ เลยคุณ" ผมส่ายหน้า... พนักงานขายเดินเข้ามาดูอีกครั้ง ยิ้มหยั๋งๆ เมื่อเห็นผมนั่งลงพินิจสินค้าในตู้ "นี่มันของตกรุ่น" เขาพูดหัวงๆ "มันพ้นสมัยไปแล้ว ใบหน้าของคนในประเทศ ค่อยพัฒนา เซย ไม่มีคนซื้อหรอก"

("ใบหน้าสำเร็จรูป" : 136-137)

ผู้แต่งแสดงเจตนากระทบกระเทือนคนในสังคมปัจจุบันว่า เป็นคนหลายหน้า เชื้อยาก วันนี้หน้าตาขี้มึนขี้แ่ม คืออย่างนั้นอย่างนี้ พอพุงนี้เปลี่ยนหน้าใหม่อีกแล้ว ซึ่งอาจเป็นหน้าบูดบึ้ง กะล่อน หลอกหลวง เป็นต้น

กลวิธีการตั้งชื่อเรื่องตามคติขัคิดของเรื่อง เป็นวิธีการหรือเทคนิคในการสื่อสารถึงที่ผู้แต่งต้องการให้ผู้อ่านได้เข้าใจและรับรู้เหมือนที่ตนรับรู้ โดยการเล่าเรื่องที่ผู้แต่งพบเห็น และสอดแทรกแนวคิดคติเตือนใจไว้ในเรื่องที่เขียนเพื่อสื่อไปยังผู้อ่าน การตั้งชื่อเรื่องแบบนี้ เป็นวิธีที่สามารถดึงดูดความสนใจของผู้อ่านได้มาก

4. ตั้งชื่อเรื่องตามสถานที่สำคัญที่เกิดเหตุการณ์ในเรื่อง

เรื่องสั้นที่ไพฑูริย์ ธัญญา เอาชื่อสถานที่ที่เกิดเหตุการณ์สำคัญมาตั้งชื่อเรื่อง เพื่อเป็นเครื่องจูงใจให้อยากติดตามอ่าน เพราะต้องการทราบว่าจะเกิดอะไรขึ้น ณ สถานที่ดังกล่าว เช่น เรื่องห้องหมายเลขห้าและผู้หญิงที่มีพันสีทอง แม่น้ำ บนผาสูง แนวรบด้านตะวันตก เหตุการณ์ไม่ตื่นเต้น แผ่นดินของเขา และคนบนสะพาน เป็นต้น ดังตัวอย่าง

เรื่อง ห้องหมายเลขห้าและผู้หญิงพันสีทอง ห้องหมายเลขห้าเป็นสถานที่ที่ก่อให้เกิดเหตุการณ์ในเรื่อง ดังที่ผู้แต่งได้บรรยายไว้ว่า

เธออยู่คนเดียวในห้องเช่าเล็กๆ แคบและอุดอู้ ถัดจากบ้านของเราไม่มีห้องแถว เส้นทางที่ฉันเดินผ่านไปโรงเรียนทุกเช้าเย็น เธอมักปิดประตูบ้านและขังตัวเองเงียบเชียบอยู่ในห้องนั้นตลอดวัน แต่เมื่อถึงตอนกลางคืนห้องเช่าหมายเลขห้า ก็มีแสงไฟสว่างขึ้นพร้อมเสียงหัวเราะและเสียงพูดคุยและกลิ่นจุนควันบุหรี

ที่ลอยมาจากที่นั่น ฉันพยายามเงี่ยหูฟังเสมอว่า เขาพูดอะไรกันบ้างแต่ในบางคืนก็ไร้ผล เพราะเสียงพิมพ์เหล่านั้นถูกกลบเกลื่อนด้วยเสียงคลื่นลมจากฝั่งทะเลที่อยู่ไม่ไกลออกไปนัก..

คืนวันหนึ่ง..

มีเสียงปี่ดังขึ้นที่ห้องเช่าหมายเลขห้า ตามด้วยเสียงหวีดร้องของผู้หญิงและเสียงเอ็ดตะโรของผู้ชายดังลั่น ฉันสะดุ้งตื่นและวิ่งเข้าไปซุกในอ้อมกอดของแม่ ทั้งพ่อและแม่ก็ตกใจไม่แพ้กัน พ่อยังออกไปที่หน้าบ้านแฉ่งประตูแล้วมองไปข้างนอก เสียงปี่ดังขึ้นอีก ตามด้วยเสียงหวีดร้องอย่างตื่นตระหนก ฉันหลับตาด้วยความกลัว แม่พยายามปลอบและบอกให้ฉันเข้านอน ขณะที่พ่อเข้ามาและส่ายหน้าแทนคำพูด สีหน้าของพ่อไม่สู้ดีนัก...

และหลังจากนั้นไม่มีใครเห็นผู้หญิงมีฟันสีทองอีกเลย

(“ห้องหมายเลขห้าและผู้หญิงมีฟันสีทอง” : 99-102)

ข้อเขียนข้างต้นชี้ให้เห็นชัดเจนว่า เหตุการณ์สำคัญของเรื่องนี้เกิดขึ้นที่ห้องหมายเลขห้า ซึ่งมีผู้หญิงที่มีฟันสีทองเช่าอาศัยอยู่และมีผู้ชายมาหามากมาย เหตุการณ์ตอนนี้อย่างน่าใจหายคาดเดาได้ว่าผู้ชายเหล่านั้นอาจทะเลาะแย่งชิงผู้หญิงกัน และเกิดฆ่ากันตาย ผู้ตายคนหนึ่ง คือผู้หญิงฟันสีทอง เจ้าของห้องหมายเลขห้านั่นเอง จะเห็นได้ว่าผู้แต่งใช้สถานที่ที่เกิดเหตุการณ์นี้มาตั้งชื่อเรื่อง เพื่อดึงดูดให้ผู้อ่านใคร่รู้และอยากติดตามอ่าน

เรื่อง แม่น้ำ เป็นเรื่องที่ผู้เขียนเรียกตัวเอกของเรื่องว่า "เขา" "เขา" อาศัยอยู่บนเรือนแพมีอาชีพถีบสามล้อรับจ้าง วันหนึ่งมีผู้โดยสารลึกลับกระเป๋าทิ้งไว้บนรถของเขา ในกระเป๋ามีของมีค่ามาก เขาจึงเอากระเป๋ามาไปซ่อนไว้ใต้น้ำในแม่น้ำ เมื่อเจ้าของสี่ขาทราบ จึงตามมาขอกระเป๋าคืน เขากลับปฏิเสธไม่ยอมรับว่าเขาเอาไป แต่เมื่อสบโอกาสเหมาะเขาก็ดำน้ำลงไปความหากระเป๋านั้น สายน้ำเชี่ยวจัดเขาจึงไม่พบกระเป๋านั้นอีกเลย เขาจึงได้รู้ว่าผิวน้ำที่ดูราบเรียบแต่ใครเล่าจะหยั่งรู้ได้ว่าตื้นลึกมากน้อยเพียงไร เหมือน "เขา" ที่อยู่กับแม่น้ำทุกวัน ยังไม่สามารถทราบได้ว่าแม่น้ำนั้นตื้นลึกเพียงใด ดังตัวอย่าง

มันต่างกันลิบลับ และนี่คือสิ่งที่เขามองเห็น แม่น้ำในฤดูหลังหลากกับแม่น้ำในวันแล้ง ในลำแควสายเดียวกัน ในเวลาที่ต่างกัน ลำน้ำกลับมีรูปลักษณะผิดไป ในหน้าแล้งลำน้ำตื้นเขิน แห้งขอด เปิดเปลือยให้เห็นปุ่มโปน เกาะแก่ง และ

หาดทราย เหมือนแผลเป็นที่น่ารังเกียจ ใครต่อใครแม้แต่เด็กเพิ่งสอนเดินก็อาจ
ย่ำข้ามไปอย่างง่ายดาย ในเวลานั้นแม่น้ำเหมือนลำคูแคบๆ ไม่ชอนเกรงขาม
และไม่มีควมลับอะไรอีกเลย

แต่ในหน้าน้ำลำแคบอ้อมเต็ม ชุ่นชัน ดูน้าเกรงขาม ผิวน้ำแม่ราบเรียบ และ
เอื่อยเฉื่อย แต่ดูลึกกลับและน่ากลัว ไม่คิดอะไรกับงูยักษ์ที่เลื้อยช้าๆ อย่างขี้เกียจ
มันดูคลืนชีวิตคนชะตาขาดแทบทุกปี มันพาเอากองสวะน้อยใหญ่ ซากหมาเนา
หมูตาย และสิ่งปฏิกูลมาไม่ขาดสาย รongรับและกวาดพาทุกสิ่งทุกอย่างเหมือน
คนใจกว้าง แต่ที่สำคัญก็คือมันชอนทุกสิ่งทุกอย่างมิดมั้น และเป็นความลับ
ตลอดไป

(“แม่น้ำ” : 65)

คำบรรยายตอนนี้แสดงให้เห็นบทบาทสำคัญของแม่น้ำ คือ เป็นสถานที่ที่เปรียบได้กับ
จิตใจคนที่ยากจะเชื่อใจได้ เช่นเดียวกับกับแม่น้ำที่ดูพื้นผิวสงบราบเรียบ แต่ภายใต้พื้นน้ำ
นั้น น้ำกลับเขี้ยวกราก น่าสะพึงกลัว แม่น้ำคือสถานที่ที่สำคัญในเรื่อง เขาชอนกระเป้าของ
ผู้โดยสารไว้ในแม่น้ำ แม่น้ำซึ่งดูลึกกลับน่ากลัวนี้จึงอาจเปรียบได้กับจิตใจของ “เขา” หรือ
มนุษย์ทุกๆ ไปนั่นเอง

เรื่อง บนผาสูง ไพฑูรย์ ัญญา ใช้บนผาสูงเป็นชื่อเรื่องเพราะเป็นสถานที่ที่เกิด
เหตุการณ์ที่สำคัญที่สุด คือ เหตุการณ์ที่เกิดจากตัวละครที่ผู้แต่งใช้สรรพนาม เรียกว่า “เขา”
คิดจะแย่งชิงสายหยุดซึ่งเป็นหญิงสาวที่เป็นภรรยาของ “ลุง” ที่อายุรุ่นราวคราวพ่อ “เขา”
คิดจะฆ่าลุงของเขาเพื่อจะแย่งสายหยุดมาเป็นภรรยาของตน ในขณะที่ขึ้นไปบนยอดเขาสูง
นั้น “เขา” และลุงหยุดพักเหนื่อย แล้วลุงก็ผลอกลับไป ขณะที่ลุงกำลังนอนหลับเขาคิด
จะผลักลุงให้ตกหน้าผา แต่ตัวเขาเองกลับพลาดเลื่อนไหลจนทำให้ลุงตกใจตื่นขึ้นมาและ
คว้าแขนของเขาไว้ได้ทัน ทำให้เขารอดพ้นความตายและเกิดสำนึกผิดในใจ ดังที่ไพฑูรย์
ัญญา เล่าไว้ว่า

ตลอดทางที่ผ่านมา เขาวนคิดอยู่หลายคลับ ดอกไม้ ดอกหนึ่ง หญิงสาวคนนั้น
หมายความว่าอะไร เขาไม่อยากจะคิดเข้าข้างตัวเอง แต่บางสิ่งบางอย่างที่ผ่านมา
ทำให้เขาคิดเช่นนั้น

เขาค่อยๆ วางมันบนจมูกสุดกลืนลึกล้ำยาวนาน ก่อนหลับตามองเห็นใบหน้าของหญิงสาวที่มีศักดิ์เป็นป้าลอยเต็มวงตา แต่แล้วห้วงกว้างนั้นก็กลับจางหาย เมื่อหน้าสวยเพียงจันทร์เพ็ญถูกแทนที่ด้วยใบหน้าคู่คั่นของชายผมขาว

พลันอารมณ์ที่เริ่มสงบนิ่งก็ขุ่นมัวขึ้นมาอีก เขาหันไปทางลุงอีกครั้งจ้องมองนิ่งและนาน ชายคนนี้นี่หรือเป็นเจ้าของดอกไม้งามดอกนั้น เป็นไปได้อย่างไรกันดอกไม้สวยอย่างสายหยุดนั้นหรือควรออยู่ในอุ้งมือของชายแก่อย่างนี้ แล้วเด็กหนุ่มอย่างเขาจะหรือไม่มีสิทธิ์จะเซซชม

เขาหลับตาลง ใจเต้นตื้นแม้เพียงคิด มันน่าลองแต่ดูน่ากลัว ลุงทำกับเขามากแล้ว เหมือนเขาไม่ใช่คน เหมือนไม่มีจิตใจ บนนี้เสียบสังัดและไร้คนรู้เห็น ข้างล่างโน้นสายหยุดยังรออยู่ ยังรอเขาอยู่...

ลุงยังหลับสนิท เมื่อเขาสีลมตาขึ้น มือของลุงวางแนบลำตัวปล่อยวางไร้การเกาะกุม มีคยาวยประจําตัววางอยู่อีกด้านหนึ่งคนหลับก็เหมือนคนตาย คนตายก็เหมือนคนหลับ...

เขาขยับตัวอย่างตื่นเต้น อากาเร่เซื่องซึม หายไปสิ้น แต่ขาทั้งสองต้นพับเหมือนอ้อคู่ลม ขณะใจเต้นตุบไร้จิ้งหะ ค่อยแข็งใจถีบคลานขึ้นไปเหนือตำแหน่งที่ลุงนอนหลับ เขี่ยคเท้าลงต่ำจนปลายเท้าทั้งสองเกือบจ่อชิดไหล่ คนข้างล่างปูยเมฆหนาที่บดรอยเว้าหน้าเว้าผา สมฤเขาพัดกระพือดั่งหวีดหวิว เขาแข็งใจจนตัวเกร็ง ก่อนจะตัดสินใจบ้าร่ำทำในวินาทีนั้น

เสียงครูดไถล ดังเป็นทาง แต่ร่างที่ร่วงไถลหาใช่ลุง มันกลับเป็นตัวเขาเอง นี่มันผิดพลาดได้อย่างไรกัน... เขาร้องออกมาสุดเสียงหลังตาปีขณะที่มือทั้งสองไขว่คว้าเป็นพัลลภก่อนสำนึกสุดท้ายจะวูบดับลงในความเว้งว่างของเบื้องล่าง เขาพลันสำเหนียกถึงแรงกระตุกที่ข้อมือข้างหนึ่ง จากนั้นทุกสิ่งทุกอย่างที่วูบดิ่งก็ค่อยๆ ย้อนทวนขึ้นอย่างเชื่องช้าทุลักทุเล เขาสีลมตาอย่างซีซลาด ตัวสั้นเร่าเหมือนลูกนก ทุกสิ่งทุกอย่างยังคงเสียบงัน กลิ่นยาฉุนที่คุ้นเคยไชยเข้าจมูก...

(“บนผาสูง” : 69-71)

ตัวอย่างดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบนผาสูงอย่างเด่นชัด สาเหตุที่ทำให้เกิดเหตุการณ์เลวร้ายนี้ คือ ความคิดที่จะแย่งชิงผู้หญิงของผู้อื่นมาเป็นของตน แต่ในที่สุดก็เข้าทำนองที่ว่า “ให้ทุกข์แก่ท่านทุกข์นั้นถึงตัว” การที่ไพฑูริย์ ชาญญา ใช้สถานที่

คือ บนผาสูง มาตั้งชื่อเรื่อง จึงทำให้ผู้อ่านสงสัยใคร่รู้ว่า บนผาสูง มีอะไรเกิดขึ้น ทำไมจึงชื่อว่า "บนผาสูง" ส่งผลให้อยากติดตามอ่านเรื่องราวต่อไป

เรื่อง ในที่สาธารณะและถูกต้องตามกฎหมาย เป็นเรื่องเกี่ยวกับการสัมภาษณ์หญิงสาวพนักงานของโรงแรมที่ประสบหะตกรรมโรงแรมล่ม โดยการเชิญมาสัมภาษณ์ ถ่ายทอดแพร่ภาพทั่วประเทศทางสถานีโทรทัศน์ การสัมภาษณ์นั้น พิธีกรพยายามถามเจาะลึกเปิดโปงเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับเธอ ในขณะที่ตกอยู่ใต้ซากตึกกับผู้ชายอีกหนึ่งคน คำถามของพิธีกรล่อไปในทางให้คิดในทางลบ เพราะเป็นคำถามที่ถามในสิ่งที่ไม่อยากตอบและส่งผลให้เธอต้องอับอายผู้คนทั่วประเทศ แม้กระทั่งคนรักของเธอก็ตีจากเธอไปด้วยความหวาดระแวงและอับอาย ในที่สุดหลังจากจบการสัมภาษณ์แล้วเธอก็ไม่เหลืออะไรเลยไม่มีเพื่อน ไม่มีคนรัก ต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยวเดียวดาย

ครั้งแรกเธอไม่อยากไปให้สัมภาษณ์ แต่คนรักของเธอต้องการให้เธอไปออกรายการโทรทัศน์ให้สัมภาษณ์ ก่อนที่จะสัมภาษณ์เขายังพูดว่า

"ผมจะไปเป็นเพื่อน" เขาสัญญา พลังบีบบังคับจนหล่อนรู้สึกเจ็บหลังจากนั้น หล่อนจำไม่ได้เสียแล้วว่าได้พูดอะไรไปกับพวกเขาบ้าง จำได้แต่เพียงว่ามีของชายคนรักที่บีบบังคับอยู่ค่อยๆคลายออก พวกเขาพากันยิ้มโค้งให้หล่อน นัดหมายและตั้งนามบัตรไว้ให้พร้อม สัญญาจะมารับหล่อนไปจากโรงพยาบาลในอีกสามวัน

("ในที่สาธารณะและถูกต้องตามกฎหมาย" : 111)

ตัวอย่างนี้ แสดงให้เห็นว่า คนรักของเธอพูดให้กำลังใจและอยู่เคียงข้างเธออย่างอบอุ่น ในขณะที่เธอยังนอนพักรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาล และสามวันต่อมาเขาก็มารับเธอไปให้สัมภาษณ์ตามที่ได้ตกลงกันไว้ ดังตัวอย่างตอนที่พิธีกรสัมภาษณ์เธออย่างชนิดที่เรียกว่า "หมดเปลือก" เช่น

...เขาเปลี่ยนคำถามอีกสองสามคำ และมาหยุดตรงประโยคที่ว่า ตอนที่หล่อนติดอยู่ในซากตึกนั้น หล่อนไม่ได้อยู่ตามลำพัง แต่ยังมีคนติดอยู่กับหล่อนอีกคนหนึ่งใช่หรือไม่ หล่อนพยักหน้า

"มีที่คน"

"คนเดียว" หล่อนพูด

"ผู้หญิงหรือผู้ชายคะ"

หล่อนบอกไปว่าผู้ชาย เขาชักต่อไปอีกว่า รู้จักกันมาก่อนหรือไม่และทำไมถึงไปติดอยู่ด้วยกันกับหล่อน

"คุณช่วยเล่าตรงนี้ให้ละเอียดเลยนะคะ" ผู้ช่วยพิธีกรสาวเสริมขึ้นพลางโน้มกายเข้ามาราวกับว่าเรื่องที่จะได้ฟังจากหล่อนในตอนนี้อาจสำคัญมากเป็นพิเศษ "คือทุกคนอยากรู้ นะคะว่าเกิดอะไรขึ้นกับคุณในตอนนั้น ตรงที่คุณติดอยู่เห็นว่ามันค่อนข้างลึก และแทบไม่มีคน ไม่มีคนอื่น ๆ อยู่อีกเลย ขอให้คุณเล่าตามสบายนะคะ"

"ฉันไม่รู้จักเขามาก่อนหรอก" หล่อนได้ยื่นตัวเองตอบคำถาม "เขา" เป็นคนหนุ่ม อายุไล่เสียกับฉัน เขาบอกว่าเป็นแขกที่มาพักตอนที่ตึกถล่มนั้น เขากำลังเดินออกจากห้องพักลงไปข้างล่าง แต่แล้วตึกก็ยุบตัวลงมาพื้นที่ที่ฉันอยู่ทรุดตัวลง ทำให้ฉันไหลไปรวมอยู่กับเขา"

"นำแปลกมากนะครับที่คุณทั้งสองคนไหลไปอยู่รวมกันโดยไม่มีคนอื่นอีก" พิธีกรหนุ่มตั้งข้อสังเกต "แต่อย่างว่ามันเป็นไปได้ทั้งนั้นใช่ไหมครับ"

"ฉันก็ไม่รู้ว่ามันเป็นเพราะอะไร"

"จากนั้นละคะ"

"ตอนแรกฉันไม่รู้หรอก ฉันคงสลบไปนานทีเดียว พอรู้สึกตัวทุกอย่างมันมืดไปหมด ฉันพยายามปะติดปะต่อเหตุการณ์ และรู้ได้ทันทีว่าโรงแรมคงถล่มลงมา ตอนนั้นเขาทับร่างฉันอยู่ ในนั้นแคบ และแทบมองอะไรไม่เห็น"

"เขาทับร่างคุณอยู่!" พิธีกรหนุ่มแทรกขึ้นมา และถาม

"เขา...เอ่อ...เขาทำอะไรคุณบ้าง"

"เขาทำอะไรบ้าง" หล่อนทวนคำถามอย่างงุนงง

(“ในที่สาธารณะและถูกต้องตามกฎหมาย” : 115-116)

ตัวอย่างดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการสัมภาษณ์ที่เข้าทำนอง "ประจาน" เธอให้มีเรื่องอับอายจนคนรักของเธอยอมรับไม่ได้ต้องจากเธอไป พวกเขาเหล่านั้นไม่มีโอกาสรู้ว่าอะไรเกิดขึ้นระหว่างเขาและเธอ พวกเขาถามในสิ่งที่เธอไม่อยากจะบอก แต่เรื่องที่เขาอยากจะบอกกลับไม่มีใครถาม คือ ชายหนุ่มคนนั้นยอมตายเพื่อให้หล่อนมีชีวิตอยู่ เขารวบรวม

กำลังที่เหลือเพียงน้อยนิดความตะกายซากปรักหักพัง เพื่อหาช่องทางติดต่อกับโลกภายนอก
ในที่สุดเรื่องจบลงด้วยความรันทดของหญิงสาว

รายการในวันนั้นจบสิ้นลงพร้อมกับความรู้สึกอ้างว้างเดียวดายของหล่อนไม่
ต่างไปจากความรู้สึกสิ้นหวังเมื่อตกอยู่ในขุมนรกดำดิ่ง ในหลายวันก่อน หล่อน
กลับบ้านอย่างโดดเดี่ยว เดียวดาย และไม่มีโอกาสได้เห็นแม้แต่เงาร่างของคนรัก
ในวันต่อๆ มา

("ในที่สาธารณะและถูกต้องตามกฎหมาย" : 120)

สถานีโทรทัศน์เป็นสถานที่ใช้กอบโกยหาผลประโยชน์ของพิธีกรสถานีโทรทัศน์โดย
ไม่ได้คำนึงถึงผู้อื่น พิธีกรผู้สัมภาษณ์สามารถทำได้โดยไม่ผิดกฎหมายเป็นแก่นเรื่องที่ไพฑูรย์
ชญัญญา นำมาตั้งชื่อเรื่อง และทำให้ผู้อ่านสนใจอยากติดตามอ่านเรื่องราว

5. การตั้งชื่อเรื่องตามแก่นเรื่องหรือแนวคิดหลัก

การตั้งชื่อวิธีการนี้คือการสรุปใจความสำคัญของเรื่องที่ผู้แต่งต้องการสะท้อนภาพต่างๆ
ของชีวิต และสังคมให้ผู้อ่านได้เห็นและเข้าใจ มาตั้งชื่อเรื่องให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ในเรื่อง
วิธีการตั้งชื่อเรื่องแบบนี้ ช่วยดึงดูดความสนใจของผู้อ่านให้ติดตามถึงสาเหตุที่มาของชื่อบุคคลนั้นๆ
ได้แก่ เรื่องสั้นเรื่องตัวแทน เกมหลอกเด็ก ก่อกองทราย ความตกต่ำ รถไฟที่ผ่านเลย และ
ในที่สาธารณะและถูกต้องตามกฎหมาย เป็นต้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่อง ตัวแทน เป็นเรื่องของผู้ชายคนหนึ่งที่มีลูกชายต้องเลี้ยงดู และในขณะที่
เดียวกันเขาก็ต้องทำงานด้วย เขาจึงไม่มีโอกาสได้เลี้ยงดูลูกชายด้วยตนเองอย่างใกล้ชิด
ปล่อยให้ลูกชายอยู่กับย่า เมื่อเขาพบเด็กผู้ชายวัยไล่เลี่ยกับลูกชายของเขา จึงระลึกถึงลูก
และอยากเห็นเด็กได้รับการเอาใจ เด็กชายลูกเจ้าของร้านจึงเป็นเสมือนตัวแทนของ
ลูกชายของเขา และผู้ชายที่มานั่งรับประทานอาหารในร้านคนนั้นที่ลูกขึ้นไปเปิด วิ.ดี.โอ.
การ์ตูนให้เด็กคนนั้นดูก็เป็นตัวแทนของเขาด้วย ไพฑูรย์ ชญัญญา จึงใช้ "ตัวแทน" เป็นชื่อ
เรื่องสั้น ดังตัวอย่างตอนที่เขาคิดถึงลูกชายขณะที่นั่งรับประทานอาหารในร้าน ว่า

ปานนี้ลูกชายของผมจะเป็นอย่างไรบ้างก็ไม่รู้ ผมไม่ควรทิ้งแกมาเลยแต่ผมก็มีทางเลือกไม่มากนัก ระหว่างงานกับลูกทั้งสองสำคัญพอกัน และผมก็ไม่มีสิทธิเลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่ง อย่างไรก็ตามไม่ได้โชคร้ายเสียทีเดียว ก็คงทั้งผมทั้งลูกนั่นแหละ เพราะถึงอย่างไรแกก็ยังมีย่าลูกอยู่กับย่ามาเกือบปีแล้ว ถึงจะไม่ได้เห็นหน้าพ่อทุกวันแต่ความรักของย่าก็พอทดแทนได้ แก่ได้กิน ได้เล่น ย่าออกจะตามใจเสียด้วยซ้ำ ทุกครั้งที่ผมกลับไป ลูกจะวิ่งเข้ามาหาโผกอดผมแล้วพูดว่า "หนูคิดถึงพ่อจังเลย... เมื่อไหร่พ่อจะมาอยู่กับหนูเสียที เมื่อไหร่พ่อจะไม่ไปทำงานที่นั่น..."

("ตัวแทน" : 59)

เหตุการณ์ต่อจากนั้น วิ.ดี.โอ.ได้จบลง เจ้าหนูยังอยากจะดูการ์ตูนอีกรอบ แต่แม่ของเจ้าหนูไม่มีเวลาเปิดให้ดูอีก "ผม" อยากจะลุกขึ้นไปช่วยเปิดวิ.ดี.โอ.ให้เจ้าหนูเพื่อเป็นการเอาใจ เพราะรู้สึกเหมือนได้เอาใจลูกของตัวเอง แต่ก็ไม่กล้าลุกขึ้นแล้วก็มีผู้ชายอีกคนหนึ่งลุกไปเปิดวิ.ดี.โอ.การ์ตูนให้เจ้าหนูได้ดูต่ออีก ดังตัวอย่างนี้

แสบน้ํามืดทำด้วยความผิดหวังพร้อมกับกระโดดลงจากเก้าอี้ หันไปรอบๆ เหมือนมองหาอะไรสักอย่างที่พอจะหยิบฉวยได้ ผมอยากจะลุกขึ้นไปช่วยแก แต่ก็ยังไม่กล้า ผมกลัวแม่ของเจ้าหนูจะว่าเอา

เจ้าหนูเดินรุ่มร่าม แต่หันใดผมก็เห็นเขาลุกพรวดจากโต๊ะ แล้วตรงไปที่เครื่องเล่นวิ.ดี.โอ. เอื้อมมือกดปุ่มให้หนังถอยกลับแล้วก็มลงกระซิบกระซาบกับเจ้าหนูอยู่ครู่หนึ่งเหมือนมีเรื่องลับอะไรสักอย่าง

เจ้าหนูยิ้มแก้มแทบปริ จ้องหน้าเขาอย่างชอบใจ และแปลกใจระคนกัน แก่ค่อยๆ ลากเก้าอี้กลับไปเดิม นั่งลงและเอามือกอดคอกรอกอย

เขายังไม่กลับไปโต๊ะของตัวเอง หากยังยืนรออยู่ตรงนั้นจนกระทั่งได้ยินเสียงดังกรีกจากเครื่อง วิ.ดี.โอ. จากนั้นจึงเอื้อมมือไปกดอีกปุ่มหนึ่งแล้วเดินกลับไปนั่งที่

เจ้าหนูปรบมือและยิ้มให้เขาอย่างดีใจ ไม่นานภาพในจอโทรทัศน์ก็ปรากฏขึ้นอีกที ผมลอบถอนใจอย่างโล่งอกก่อนหันมาซดเบียร์จนเกลี้ยงแก้ว

ผมรู้สึกเป็นสุขอย่างบอกไม่ถูกอยากเลี้ยงเบียร์เขาสักขวด ดื่มด้วยกัน คุยกัน
ด้วยเรื่องอะไรก็ได้

("ตัวแทน" : 62)

ตัวอย่างที่ยกมาทั้งหมดเป็นเครื่องยืนยันได้ว่า สารสำคัญของเรื่องสรุปได้สั้นๆ ว่า
คือ "ตัวแทน" การตั้งชื่อเรื่องสั้นวิธีนี้สามารถดึงดูดความสนใจใคร่รู้ของผู้อ่าน ทำให้สงสัย
และอยากติดตามอ่านเรื่องสั้นยิ่งขึ้น

เรื่อง ก่อกองทราย เป็นเรื่องของเด็กหญิงชาวชนบทที่พยายามจะก่อกองทราย
ให้เป็นเจดีย์ทรายให้ได้ เธอพยายามก่อกองทรายเป็นเจดีย์ทรายเล็กๆ แต่เมื่อถูกระลอกคลื่น
มากระทบกระทั่งเจดีย์ทรายก็พังลงมาทุกครั้ง เธอพยายามก่อทรายก่อขึ้นใหม่หลายครั้ง
และถูกน้ำซัดพังอีก เธอไม่ละความพยายาม และมีความคิดว่า ถ้าก่อกองทรายทำเจดีย์ให้
ใหญ่เท่าเจดีย์ในวัด แม้จะถูกน้ำซัดก็จะไม่พัง ถึงจะพังก็พังไม่หมด และเธอเชื่อว่าทรายจะ
ไม่มีวันหมดเพราะทรายจะมากับคลื่นตลอดเวลา ดังตัวอย่างตอนหนึ่งที่เด็กหญิงพูดถกเถียง
กับเด็กชายที่เล่นน้ำอยู่ขณะนั้นว่า

"ไม่หมด" เด็กหญิงพูด "มันยังอยู่"

"เดี๋ยวมันก็พังอีก" เด็กชายขยับเข้ามาอีกนิด

เด็กหญิงไม่พูดอะไร แต่ย้ายที่นั่งจากหาดทรายลงไปใต้น้ำเธอนั่งหันหน้า
เข้าหาฝั่งทางขาออกกร่อมกองทรายไว้ คราวนี้เธอก่อมันได้สะดวกขึ้นเพราะมี
ตัวเองเป็นเครื่องกำบังคลื่น

กลุ่มเด็กที่ป็นขึ้นไปบนกิ่งหลุมพอกกระโดดน้ำตีแรง เกมนี้พวกเขาสนุกกัน
สุดเหวี่ยง วังวนยิ่งกระฉอกไหวปั่นป่วนก่อคลื่นเข้าซัดฝั่งระลอกแล้วระลอกเล่า
เด็กหญิงยังไม่สิ้นความตั้งใจ แม้ว่าเจดีย์ทรายของเธอจะพังลงไปหลายครั้ง หาก
แต่แรงมือทำหน้าที่ขึ้น

"พังอีกแล้ว... พังหมดเลย" เด็กชายพูด เมื่อเจดีย์น้อยถูกคลื่นกวาดลงราบ
เรียบ

"ไม่หมด" เด็กหญิงยืนยัน

"อะไรกัน... ทรายไปหมดแล้วยังไม่พัง" เด็กชายไม่เข้าใจ

"ทรายยังไม่หมด มันยังอยู่" เด็กหญิงย้ำ

"บอกว่าหมดแล้ว.. มันไหลไปหมดแล้วเห็นไหม"

"ไม่จริง" เด็กหญิงเถียง เธอกู้ยทรายขึ้นมาอีก

"ทรายยังอยู่ เห็นไหมนี่..." เธอกอบทรายให้ดู "เขาบอกว่ามันมากับน้ำ ทรายมากับน้ำทุกวันมันไม่เคยหมด เราต้องก่อก้อนใหม่..." เธอพูดอย่างมั่นใจ

"แล้วก็พังอีก ก็พวกนั้นยังเล่นน้ำอยู่ที่นี่ เดียวคลื่นก็มาอีก"

"เราก่อก้อนอีก ถ้าเราก่อให้กองใหญ่และสูงเท่าเจดีย์ที่ในวัด มันก็จะไม่พัง กลืนมากก็ไม่พัง ถึงพังก็ไม่หมด" เด็กหญิงพูด นัยน์ตาเปล่งประกาย

("ก่อกองทราย" : 169-170)

ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นแก่นเรื่องคือ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และความมุ่งมั่นจะทำงานให้สำเร็จของเด็ก เด็กหญิงเชื่อว่าทรายมันมากับน้ำและมันไม่มีวันหมดง่ายๆ ดังนั้น ถ้าเธอพยายามไม่ย่อท้อเธอก็จะก่อกองทรายเป็นเจดีย์ได้ ผลสุดท้ายเด็กชายก็เริ่มเห็นด้วยกับเด็กหญิง ทั้งสองจึงลงมือช่วยกันกอบทรายเพื่อก่อกองเจดีย์ให้ใหญ่เท่าเจดีย์ในวัด ดังตัวอย่างที่เด็กทั้งสองคุยกัน เช่น

"ทำให้กองใหญ่..." เด็กชายร่างเล็กทวนคำ เขาเงิบไปกรุหนึ่ง แล้วพูดขึ้น "เออ... จริง ถ้าเราทำให้สูงเท่าเจดีย์ในวัดมันก็ไม่พัง" เขาพยักหน้าหงิกๆ แล้วก้มลงขุดทรายบ้าง มือของเขาใหญ่และแข็งแรงกว่าจึงกู้ยทรายขึ้นได้ที่ละมากๆ

"เราทำให้มันสูงเท่าเจดีย์เลยนะ"

"อืมม..." เด็กหญิงพยักหน้า "แล้วฉันจะเอาดอกไม้แจะสีแดงไปเสียบที่ยอดของมันด้วย" น้ำเสียงของเธอตื้นตันแล้วทั้งสองก็หัวเราะพร้อมกันดังๆ

("ก่อกองทราย" : 170)

กล่าวโดยสรุป ไพฑูรย์ ัญญา ใช้กลวิธีการตั้งชื่อเรื่องสั้นจำแนกออกได้ 5 วิธีคือ

1. การตั้งชื่อเรื่องตามชื่อของตัวละครเอกและสิ่งที่กระทบตัวละครเอก เช่น

คนบนสะพาน สีนาง นกเขาไฟ กระบุงอมสิน ปลาตะเพียน เป็นต้น

2. การตั้งชื่อเรื่องตามปมปริศนาของเรื่อง คือการนำเอาปมปริศนาในเรื่องมาตั้งชื่อเรื่อง ได้แก่เรื่อง โรคติดคอ เมื่อคืนมีคนออกไปข้างนอก โยบินไปจากวัยเยาว์ ผู้ประทุษร้าย และเรื่องประตูบานที่ปิดไว้

3. การตั้งชื่อเรื่องแบบแสดงคติข้อคิดเห็น คือการตั้งชื่อเรื่อง โดยนำเรื่องที่แสดงข้อคิดหรือคติเตือนใจผู้อ่านมาตั้งชื่อเรื่องสั้น เช่น เรื่อง เพื่อนบุญย หิมพานต์ คือชีวิตและเลือดเนื้อ และความตายในเดือนตุลาคม เป็นต้น

4. การตั้งชื่อเรื่องตามสถานที่สำคัญ คือเอาชื่อของสถานที่ที่เกิดเหตุการณ์สำคัญในเรื่องมาตั้งเป็นชื่อเรื่อง เรื่องแม่น้ำ ห่องหมายเลขห้าและหญิงมีฟันสีทอง บนผาสูง และแนวรบด้านตะวันตกเหตุการณ์ไม่ตื่นเต้น เป็นต้น

5. การตั้งชื่อเรื่องตามแก่นเรื่องหรือแนวคิดหลัก คือการนำเอาแก่นเรื่องหรือสาระสำคัญของเรื่องหรือแนวคิดที่ผู้แต่งต้องการสะท้อนภาพวิถีชีวิตของมนุษย์โดยทั่วไป ให้ผู้อ่านได้รับรู้และเข้าใจ มาตั้งชื่อเรื่อง เรื่อง ตัวแทน ก่อกองทราย และในที่สาธารณะและถูกต้องตามกฎหมาย เป็นต้น

การวางโครงเรื่อง

โครงเรื่อง คือแนวทางที่ผู้แต่งใช้กำหนดลักษณะบทบาท และพฤติกรรมของตัวละคร โครงเรื่องเป็นสิ่งกำหนดการดำเนินเหตุการณ์ในเรื่องและพัฒนาการของตัวละคร โครงเรื่องเปรียบเหมือนกรอบที่นักประพันธ์กำหนดขึ้นเพื่อเขียนเรื่อง (Murphy, 1972 : 134-135 อ้างถึงใน รัชญา สังขพันธานนท์, 2539 : 163) จะเห็นได้ว่า การเขียนเรื่องสั้นที่ดีและบรรลุล่วงวัตถุประสงค์ได้ผู้เขียนจะต้องวางโครงเรื่องไว้ก่อน

1. ลักษณะของโครงเรื่อง

นักวิจารณ์วรรณกรรมได้แบ่งโครงเรื่องออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ ตามพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลง คือลักษณะโครงเรื่องแบบเก่าและลักษณะโครงเรื่องแบบใหม่ (รัชญา สังขพันธานนท์, 2539 : 164)

ลักษณะโครงเรื่องแบบเก่า มักเน้นความสำคัญของเหตุการณ์ และลำดับเหตุการณ์ โดยมีตัวละครเอกเป็นผู้เผชิญหน้ากับเหตุการณ์และปมปัญหาที่เป็นข้อขัดแย้งโดยเฉพาะ ในช่วงที่เรียกว่า จุดวิกฤต (Climax) ลักษณะโครงเรื่องแบบเก่า พบมากในนวนิยายและ

เรื่องสั้น นักเขียนในแนวนี้ ได้แก่ มนัส จรรย์รงค์ เรียมเอง เทพ มหาเปารยะ อ.อุดากร และอาจิ้นต์ ปัญจพรรค เป็นต้น (ธัญญา สังขพันธ์, 2539 : 164)

ลักษณะโครงเรื่องแบบใหม่ จะเน้นความสำคัญและความสัมพันธ์ของลำดับเหตุการณ์ เน้นพฤติกรรมและสภาพความรู้สึกนึกคิดของตัวละครเป็นสำคัญ โครงเรื่องแบบใหม่ไม่มีข้อยุติตายตัว จะเห็นได้จากงานเขียนของตะวันตกยุคหลังๆ สำหรับวรรณกรรมไทยจะเห็นได้จากงานเขียนในยุค "แสวงหา" เช่นวิทย์ากร เชียงกูล, สุชาติ สวัสดิ์ศรี, พิษณุ ศุภ, นิพนธ์ จิตรกรรม, สุวัฒน์ ศรีเชื้อ, สุวรรณีย์ สุคนธา ฯลฯ (ธัญญา สังขพันธ์, 2539 : 164)

ลักษณะโครงเรื่องของเรื่องสั้นของไพฑูริย์ ธัญญา ผลจากการศึกษาวิเคราะห์ของผู้วิจัยพบว่าส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นโครงเรื่องแบบเก่า แฝงแนวคิดของผู้แต่งไว้ให้ขบคิด ตัวละครต้องเผชิญหน้ากับเหตุการณ์ ต้องดิ้นรนเพื่อที่จะแก้ไขปัญหา และเหตุการณ์นั้น มักจะเกิดจากสาเหตุที่เป็นข้อขัดแย้งของตัวละครในเรื่อง เช่น เรื่องไม้เท้า คนบนสะพาน เรือปลาที่ขวิดสุดท้าย เป็นต้น ดังตัวอย่าง

เรื่อง ไม้เท้า เป็นเรื่องสั้นที่มีเหตุการณ์เกิดจากความขัดแย้งกันระหว่างตัวละครที่เป็นพ่อลูกกัน คือ พ่อเป็นช่างทำไม้เท้าขาย และชอบดื่มเหล้าทั้งที่อายุมากแล้ว ร่างกายไม่ค่อยแข็งแรง ลูกๆ จึงเป็นห่วงพ่อ คอยห้ามปรามทักท้วงมิให้ออกจากบ้านไปดื่มเหล้า จนทำให้เกิดขัดแย้งกัน ตัวอย่างตอนหนึ่งของความขัดแย้ง เช่น

แกพยายามทรงตัวเดินเข้าไปในเรือนอย่างยากเย็น สายร่างโงนเงนไปมาจนสะดุดขาตัวเองล้มแผละไปกองอยู่กับพื้นกระดานเสียงลั่น ลูกสาวทั้งสองรีบเข้าไปประคอง กระนั้นแกไม่วายจัดจิ้น

"ยังจะดื้ออีก เดินไม้ไหวอยู่แล้วแท้ๆ" ลูกชายเอ่ยประชด

"แกอย่าเลือก" ผู้เป็นพ่อผงกหัวขึ้น "ไม่ช่วยแล้วอย่าพูดมาก ใจของแกอยากให้อายุตายเร็วๆ ละซีท่า"

"ก็ไม่ว่ากัน เป็นอย่างนี้ทุกวันก็ไม่แน่" ลูกชายปลั่งปากเพราะความขัดใจ

"ไอ้ทรพี" แกชี้หน้าตวาดด้วยความโกรธ "แกแข่งข้า"

ความขัดแย้งดังกล่าวนี้ เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดเหตุการณ์สำคัญในเรื่อง เพราะต่อมาชายชราขึ้นไปบนภูเขาเพื่อตัดหญ้าและคันยี่ดู¹ มาทำไม้เท้าชาย เมื่อมีเงินชายชรา ก็ไปซื้อเหล้ามาดื่มอีก และขณะออกไปซื้อเหล้าเกิดฝนตกน้ำท่วม ชายชราตกอยู่ท่ามกลางท้องทุ่งที่มีน้ำหลากเชี่ยวแรง แยกยามคืนรันทาทางกลับบ้าน จนเกือบเอาชีวิตไม่รอด เป็นการต่อสู้ดิ้นรนเมื่อเกิดปัญหาและพยายามแก้ปัญหา จะเห็นว่าการเขียนเรื่องและวางโครงเรื่องแบบนี้เป็นลักษณะของโครงเรื่องแบบเก่า

2. โครงสร้างของโครงเรื่อง

โครงเรื่องของเรื่องสั้น ประกอบด้วยโครงสร้างดังต่อไปนี้

- 2.1 การเริ่มเรื่อง (Beginning Exposition)
- 2.2 ตอนดำเนินเรื่อง (Rising Action)
- 2.3 จุดวิกฤตของเรื่อง (Climax)
- 2.4 จุดคลี่คลายของเรื่อง (Falling Action)
- 2.5 ตอนจบเรื่อง (Ending)

จะได้วิเคราะห์โครงเรื่องเรื่องสั้นของไพฑูรย์ รัชญา โดยลำดับ

2.1 การเริ่มเรื่อง

เป็นตอนที่สำคัญ เพราะเป็นตอนที่สร้างความสนใจแก่ผู้อ่านให้อยากติดตามเรื่องราวต่อไป การเริ่มเรื่องอาจจะเริ่มด้วยการแนะนำตัวละคร แนะนำสถานที่หรือเหตุการณ์สำคัญ หรืออาจจะเริ่มด้วยข้อขัดแย้ง สถานการณ์ที่เป็นปัญหา เพื่อเป็นการปูเรื่องให้ดำเนินต่อไป (รัชญา สังขพันธ์, 2539 : 166) จินดา ดวงจินดา (2528 : 43) อธิบายว่า การเริ่มเรื่องควรประหยัคดี้อยคำ ใช้ถ้อยคำกะทัดรัดเป็นข้อความสั้นๆ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ

- 2.1.1 การเริ่มเรื่องแบบเรียงลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามปฏิทิน
- 2.1.2 การเริ่มเรื่องแบบย้อนเหตุการณ์กลับไปกลับมา

¹ดู คือ พืชชนิดหนึ่งชอบขึ้นตามภูเขาเหมาะแก่การทำไม้เท้า

2.1.1 การเริ่มเรื่องแบบเรียงลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามปฏิทิน คือ การเริ่มเรื่องตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จนถึงปมปัญหาหรือข้อขัดแย้ง และจะทวีความเข้มข้นมากขึ้นแล้วจึงค่อยๆ คลี่คลายไปสู่จุดจบ การเริ่มเรื่องแบบนี้พบว่าไพฑูริย์ ัญญา นำมาใช้เขียนเรื่องสั้นได้แก่เรื่อง *โต๊ะตัวที่สาม* *ถนนบนสะพาน* *ผมไม่เคยเห็นเขามา* *บนผาสูง* *ไม้เท้า ฯลฯ* ดังตัวอย่าง

เรื่อง *โต๊ะตัวที่สาม* ผู้แต่งเริ่มเรื่องด้วยการเกริ่นถึงพื้นฉาก สถานที่ เวลา และแนะนำตัวละครคือ "จ้ง" เจ้าของร้านกาแฟเล็กๆ ในหมู่บ้านที่เป็นศูนย์รวมข่าว และเป็นที่เกิดเหตุการณ์สำคัญของเรื่องคือเกิดการทำพนันกัน จนทำให้เฒ่าจอนหายหน้าไปจากหมู่บ้าน

เรื่อง *ผมไม่เคยเห็นเขามา* เริ่มจากจุดเหตุการณ์งานแสดงคอนเสิร์ต ผู้คนมากมายและมีมือปืนกำลังจ้องจะยิงใครคนหนึ่งอยู่ "ผม" บังเอิญเห็นเหตุการณ์นั้น ดังตัวอย่างตอนหนึ่งว่า

"ผมเห็นชัดเจนจริงๆ ตอนที่เข่าชักปืนออกมาจากเอว ขณะที่คนอื่นๆ ในบริเวณนั้นต่างไม่เฉลียวใจมาก่อน พวกเขากำลังปล่อยใจจดจ่ออยู่กับนักร้องยอดเยี่ยมบนเวทีขนาดยักษ์โดยมิได้สำเหนียกถึงกลิ่นอายแห่งความตายที่โชยเข้าประชิด..."
เรื่องดำเนินไปตามลำดับคือหลังจากที่เขาฆ่าคนแล้วเขาก็กลับไปพักที่บ้านของ "ผม" แล้วขู่ว่าจะไม่ให้ผมบอกใครๆ ว่าเขาเป็นคนฆ่า เพียงให้ผมพูดว่า "ผมไม่เคยเห็นเขามา" แล้วเขาก็จากไปอย่างลอยนวล

(*"ผมไม่เคยเห็นเขามา"* : 77)

เรื่อง *บนผาสูง* ผู้แต่งลำดับเหตุการณ์ตั้งแต่ลุงมีภรรยาสาวอายุรุ่นลูกและหลานชายก็หลงรักภรรยาของลุง และแอบอิงนางอยู่ภายในใจ เมื่อลุงพาเขาขึ้นเขาไปหาของป่า ขณะเดินทางเขาคิดตลอดเวลาว่าลุงแกล้งเขา เมื่อไปถึงบนผาสูงชันก็หยุดพักกินข้าวห่อกันแล้วลุงล้มตัวลงนอนพักผ่อน และผลอหลับไป ฝ่ายหลานชายสบโอกาสก็คิดฆ่าลุง แต่เกิดพลาดไหลลื่น ทันใดนั้นลุงก็ตกใจตื่นแล้วคว้าแขนไว้ได้ทัน

การเริ่มเรื่องแบบนี้จะช่วยให้เรื่องดำเนินต่อไปเรื่อยๆ และทวีความเข้มข้นขึ้นเรื่อยๆ โดยจะค่อยๆ นำความคิดความสนใจของผู้อ่านไปสู่จุดคลี่คลายในตอนปลายเรื่องและคลี่คลายไปสู่จุดจบ บางเรื่องอาจจบด้วยความสุขสมหวัง บางเรื่องอาจจะจบด้วยโศกนาฏกรรม

บางเรื่องอาจจบด้วยการทิ้งปัญหาไว้ให้คิด อันเป็นเทคนิควิธีการของนักเขียนในอันที่จะสร้างแรงจูงใจของผู้อ่าน

2.1.2 การเริ่มเรื่องแบบย้อนเหตุการณ์กลับไปกลับมา คือ การเริ่มเรื่องที่คุณแต่งอาจจะเริ่มจากตอนกลางเรื่องก่อนแล้วจึงอธิบายตอนต้นเรื่อง หรืออาจเริ่มจากตอนปลายเรื่องก่อนแล้วย้อนกลับไปตอนต้นและตอนกลางเรื่องวิธีเริ่มเรื่องแบบนี้พบว่าไพฑูริย์ ัญญา นำมาใช้ในการเริ่มเรื่องสั้นของเขา ได้แก่ เรื่องแนวรบด้านตะวันตกเหตุการณ์ไม่ตื่นเต้น ถนนนี้กลับบ้าน โยบบินไปจากวัยเยาว์ เพื่อนบุญ หิมพานต์ รถไฟที่ผ่านเลย ความตายในเดือนตุลาคม เป็นต้น ตัวอย่าง

เรื่อง แนวรบด้านตะวันตกเหตุการณ์ไม่ตื่นเต้น เป็นเรื่องเล่าถึงประสบการณ์ของผู้แต่ง แต่เป็นการเล่าแบบย้อนกลับไปกลับมาว่า

"ข้าพเจ้าเคยพูดอยู่เสมอว่า "ความทรงจำจะอยู่กับเรา" และนี่ก็ไม่ใช่เรื่องแปลกที่ข้าพเจ้ายังไม่ลืมเหตุการณ์เมื่อต้นฤดูร้อนสองปีก่อนในตอนที่มีโอกาสไปทัศนารชายแดนไทย-พม่า ด้านอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก แม้จะเป็นช่วงเวลาสั้นๆ แต่สถานที่และเรื่องราวที่ได้พบเห็นยังแจ่มชัดอยู่ในความทรงจำเสมือนว่าเหตุการณ์นั้นเพิ่งผ่านไปเมื่อวานนี้...

("แนวรบด้านตะวันตกเหตุการณ์ไม่ตื่นเต้น" : 43-45)

เขาเล่าถึงภาพบนแผ่นดินเพื่อนบ้านที่เกิดจากผลพวงของสงครามพูดถึงร่องหลุมระเบิด ชีวิตผู้คนนัยร้อยที่ถูกไล่ต้อนออกนอกเรือนรังกระเซ็นชานหนีตายข้ามแม่น้ำมายังฝั่งไทย แล้วย้อนกลับมาเล่าเหตุการณ์ของกลุ่มนักทัศนารขณะเดินทางไปดูเหตุการณ์ในแนวรบด้านตะวันตก แล้วกลับมาเล่าถึงตัวเองก่อนออกเดินทางไปทัศนารว่าภรรยาของเขาเดือนให้เขาหวังตัวกลัวจะถูกหลอกหลงจากสงคราม และย้อนกลับไปเล่าถึงประวัติเด็กหนุ่มลูกครึ่งไทยพม่าที่ตลาดริมแม่น้ำเมยตอนมาส่งเขาขึ้นรถกลับ เป็นต้น การเริ่มเรื่องลักษณะแบบนี้เรียกว่า เริ่มแบบย้อนเหตุการณ์กลับไปกลับมาอย่างเห็นได้ชัด

เรื่อง โยบบินไปจากวัยเยาว์ ผู้แต่งเริ่มเรื่องจากตอนปลายเรื่อง คือ ตัวละคร "ผม" ถูกเกลียดชังว่าเป็นสาเหตุให้ "ชาติ" ขาหัก ต่อจากนั้นผู้แต่งจึงเล่าย้อนกลับไปในอดีตที่เกิดเหตุการณ์ทำให้ชาติขาหัก แสดงให้เห็นการเริ่มเรื่องแบบย้อนเหตุการณ์กลับไปกลับมาว่า

พวกเขาพูดกันว่าเป็นเพราะผม ซาลีจึงขาหักและกลายเป็นคนพิการมาจนทุกวันนี้ พวกเขาพูดกันอย่างนี้มาตั้งแต่ผมยังเป็นนักเรียนชั้นประถมจนเดี๋ยวนี้ เราต่างเป็นผู้ใหญ่กันหมดแล้ว เราได้พรากจากคืนวันเหล่านั้นมานานแสนนาน แต่ดูเหมือนยังไม่มีใครลืมเหตุการณ์ในครั้งนั้นได้เลย...

("โอบิโน้ไปจากวัยเยาว์" : 15)

การเริ่มเรื่องในเรื่องสั้นของไพฑูรย์ รัชญา ปรากฏว่ามีลักษณะการเริ่มเรื่องทั้งสองลักษณะ คือ การเริ่มเรื่องตามลำดับเหตุการณ์ตามปฏิทิน คือ เล่าเรื่อง หรือดำเนินเรื่องไปตามลำดับก่อนหลัง และการเริ่มเรื่องแบบย้อนเหตุการณ์กลับไปกลับมา จะเห็นว่าทั้งสองลักษณะนี้ ผู้แต่งต้องการดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน ต้องการยั่ว ความอยากรู้อยากเห็นให้ผู้อ่านได้ติดตามอ่านเรื่องราวต่อไป

2.2 การดำเนินเรื่อง

การดำเนินเรื่อง คือ ตอนที่ต่อจากตอนเริ่มเรื่อง มีรายละเอียดที่สำคัญ เป็นตอนที่สร้างปมปัญหา สร้างความขัดแย้งและอุปสรรคให้เกิดความยุ่งยาก ชวนติดตาม โดยผู้แต่งจะค่อยๆลำดับเหตุการณ์ให้มีปมปัญหาและความขัดแย้งไปจนถึงจุดสุดยอด (สุการ์ตัน เสรีวัฒน์, 2522 : 18) ไพฑูรย์ รัชญา ใช้กลวิธีการดำเนินเรื่องโดยการสร้างปมปัญหาและข้อขัดแย้งแล้วจึงค่อยๆ คลี่คลายไปจนถึงจุดสุดยอด ได้แก่ เรื่องคนบนสะพาน คนต่อนก แม่น้ำ คำพยากรณ์ นกเขาไฟ เป็นต้น ดังตัวอย่าง

เรื่อง คนบนสะพาน ผู้แต่งดำเนินเรื่องโดยการสร้างปมขัดแย้งระหว่างตัวละครกับตัวละครขึ้น โดยกำหนดตัวละครสองตัวเป็นคนเลี้ยงวัวชน แล้วสร้างเหตุการณ์ให้ทั้งสองจูงวัวไปพบกันบนสะพานแคบ แล้วตกลงกันไม่ได้ว่าใครจะยินยอมให้ใครจูงวัวผ่านสะพานไปก่อน ต่างคนต่างต้องการเอาชนะกันจึงเกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงขึ้นดังคำได้เถียงของตัวละครตอนหนึ่งว่า

"เร็วซี... บอกให้ออกไปเร็วๆ มึงไม่เห็นรีวมันจะวิ่งเข้ามาแทงกันอยู่แล้ว"
คนเลี้ยงวัวสีแดงตะคอกกลับมาสุดเสียง เขาห้ามความโกรธไว้ไม่ได้อีกต่อไป

"มึงดีแต่บังคับคนอื่น... ถ้ามึงกลัวตายก็ถอยไปก่อนซีวะ ถูถอยไม่ได้เว้ย"
ฝ่ายตรงข้ามโกรธจัด เขาหายใจถี่แข่งกับรีวของตัวเอง